

використання відновлювальних джерел енергії у домогосподарствах в муніципалітеті Єсенице місцевого бюджету щорічно виділяється близько 40 тис. євро на реконструкцію будівель, зокрема: термоізоляцію горищ, дахів, підвалів; утеплення або відновлення фасадів; заміну дверей та вікон будівель; переведення на централізоване тепlopостачання (підключення до мереж гарячої води та газової мережі); встановлення теплових насосів, сонячних панелей для підігріву води тощо.

З 2003 року домогосподарствам почали виділятися державні субсидії на повну енергетичну реконструкцію житла. Отримати їх можуть будинки, збудовані до 1980 року, а проект робіт з модернізації мають орієнтуватися на показник в 10 тис. кВт год за м². Максимальний розмір субсидії на один проект обмежений 21 тис. євро (до 10% загальної суми проекту).

Оскільки майже 25% споживання енергії в Словенії припадає на житловий сектор, то аналіз типових будівель, збудованих до 1980 року засвідчив, що впровадження енергоощадних технологій, наявних на ринку, може на 60% зменшити споживання теплової енергії у багатоквартирних будинках. А лише енергозберігаючі вікна можуть зекономити додаткові 20%. У кількісних показниках це означає зменшення затрат енергії на опалювання з 350 до 113 кВт год на м² опалюваної площі у старих одноповерхових будинках, і зі 115 до 50 кВт год/м² для багатоквартирних будинків. Середній термін окупності інвестицій в у повну енергетичну реконструкцію житла складає близько 25 років, а деякі простіші заходи мають коротший період окупності – 3–4 роки для утеплення горищ, близько трьох років за заміну вікон на більш енергоефективні.

Отже, органи місцевого самоврядування можуть брати активну участь у реалізації національної політики енергоощадження шляхом розробки і прийняття відпо-відних стратегій. Підвищення енергоефективності муніципалітету позитивно впливає на соціально-економічний розвиток території, зменшує рівень безробіття, сприяє соціальній згуртованості. Основними труднощами, що постають на цьому шляху, є брак знань і досвідчених управлінців та планувальників, відсутність організаційної структури для розробки та реалізації енергоощадної стратегії, відсутність зацікавлення у ключових акторів. Тому державна політика України в енергетичній сфері повинна орієнтуватися на залучення територіальних громад, а не лише окремих громадян чи об'єднань співвласників багатоквартирного будинку до розробки та реалізації заходів у сфері енергоощадження.

Список використаних джерел

1. 'Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. №605-р' // 'Pro shvalennja Energetychnoi strategii' Ukraini'ny na period do 2035 roku «Bezpeka, energoefektyvnist', konkurentospromozhnist'»; Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraini'ny vid 18 serpnja 2017 r. №605-r (On Approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 "Safety, Energy Efficiency, Competitiveness"; Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 18, 2017 No.605-p). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p#n8> [Accessed 20 Jun. 2018].

2. 'Case studies and guidelines for energy efficient communities – A guidebook on successful urban energy planning (2013)', Fraunhofer: IRB Verlag, 2013.

3. 'Energy efficiency communities – establishing pilot communities for the building sector (EFFCOBUILD)'. URL: <https://ec.europa.eu/energy/intelligent/projects/en/projects/effcobuild> [Accessed 20 Jun. 2018].

4. 'Existing framework and instruments. Country report – Jesenice, Slovenia (2006)'. Ljubljana: Building and Civil Engineering Institute ZRMK. Available at: https://ec.europa.eu/energy/intelligent/projects/sites/iee-projects/files/projects/documents/effcobuild_conclusions_report_interview_slovenia_en.pdf [Accessed 20 Jun. 2018].

Stoyko O.M., Dr. of Political Science, senior researcher at Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), starkol@gmail.com

Energy efficient communities as the component of national energy policy

The European experience of involving communities in the implementation of national energy policy and usage of renewable energy sources has been analyzed. On the basis of its analysis, the main components of the local energy strategies, the consequences of their successful implementation and the main difficulties encountered by the municipalities in the energy sector have been identified.

Keywords: community, energy policy, energy saving, renewable energy sources.

* * *

УДК 321.01:35.086

Ткач Б. А.,
аспірантка кафедри політичних наук, Київський
національний університет імені Тараса Шевченка
(Україна, Київ), bella.tkach@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ПОЛІТОЛОГІЇ

Розглянуто основні особливості дослідження політичної відповідальності у межах сучасної зарубіжної політології. Виокремлено основні теоретичні підходи до розгляду політичної відповідальності. Визначено зміст поняття політичної відповідальності з огляду на праці зарубіжних політологів, а також визначено співвідношення понять політичної відповідальності та підзвітності.

Ключові слова: політична відповідальність, морально-політична відповідальність, політична підзвітність, демократія, інститути політичної відповідальності.

Політична відповідальність як категорія політичної науки всесторонньо розглядається українськими науковцями, існує значна кількість наукових праць, в яких розглянуто різні аспекти вказаної проблеми. Так, до розкриття сутності даного поняття зверталися такі дослідники, як А. Антоненко, Л. Балуцька, І. Кресіна, А. Коваленко, Ю. Мельник. Питанню виокремлення політичної відповідальності у системі соціальної відповідальності, а також чинникам розмежування політичної та юридичної відповідальності присвячені праці О. Бабкіної, В. Кафарського, В. Мельниченка. Особливої уваги заслуговують роботи, в яких здійснено систематичне дослідження окремих інститутів політичної відповідальності як конкретних форм реалізації останньої. Зокрема, це праці Г. Малкіної, Р. Павленка, М. Самуйліка, О. Совгирі, Т. Тарасенко.

Незважаючи на значну кількість досліджень, визначення сутності політичної відповідальності допоки залишається однією із проблем політичної науки, що вирішується лише в межах авторських підходів та визначень. Як слушно зазначає з цього приводу А. Антоненко, «існує велика кількість конкуруючих визначень політичної відповідальності, що не сприяє інституціалізації цього поняття та його механізмів у

політичній практиці» [1, с. 9]. Особливо це справедливо щодо дослідження концептуалізації поняття політичної відповідальності у межах сучасних зарубіжних політичних систем та, тим паче, міждержавних об'єднань. Враховуючи те, що вказані українські дослідники у своїх працях використовують переважно вітчизняну наукову літературу, а також політико–правові акти, має місце нагальна необхідність розширення рамок дослідження політичної відповідальності із врахуванням надбань американських та європейських політологів, до яких зокрема відносимо М. С. де Діоса, Г. О'Донелла, Дж. Олсена, А. Скедлера, Ф. Шміттєра, І. М. Янг та ін.

Отже, мета даної роботи полягає у визначенні сутності поняття політичної відповідальності з огляду на дослідження сучасної зарубіжної політичної науки, а також виокремленні основних тенденцій вивчення відповідальності у політико–владних відносинах. Так, значний пласт робіт зі вказаної тематики можна поділити на дві групи – нормативну та емпіричну. Критерієм такого розподілу виступає джерело політичної відповідальності, яким можуть бути відповідно моральні або політико–правові норми. До першої групи робіт можна віднести дослідження Г. Йонаса, Д. Ф. Томпсона, І. М. Янг та ін., в яких відповідальність розглянуто в першу чергу як окрему філософську категорію, що може бути наділена політичним змістом. До другої групи робіт належать праці, в яких політичну відповідальність досліджено у межах конкретних нормативно оформлених політичних інститутів (М. С. де Діос, Л. Морліно, Л. Карлі, Г. О'Донелл, Дж. Олсен, Ф. Шміттєр та ін.).

У 1985 р. вийшла праця Г. Йонаса «Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації», в якій дослідник поставив наступне запитання «У чому полягає зміст політичної відповідальності, що сягає у майбутнє?» [2, с. 179]. Подібна постановка проблеми вказує на весь характер даної роботи, яка в цілому звертається до визначення філософсько–методологічних аспектів відповідальності, відтак, дослідження політичної сфери тут є дотичним, і здійснюється у межах нормативного підходу до аналізу політичних явищ і процесів. Згідно з таким підходом, мета дослідника полягає у розкритті особливостей певних феноменів не з точки зору соціально–політичної дійсності, тобто визначення того, «як воно є», а у намаганні розробити схему того, «як має бути», з огляду на ціннісне навантаження таких категорій, як справедливість, рівність, благо і т.д. Так, Г. Йонас наголошує на тому, що політична відповідальність не може мати власного предмета, що був би обумовлений природою, через те, що вся політична діяльність спрямована на майбутнє. Більше того, він формулює імператив для політика: не робити нічого такого, що стало би перепоною для появи інших політиків – «відповідальність політики полягає в тому, щоб лишалася можливість для майбутньої політики» [2, с. 182]. На індивідуальному рівні Г. Йонас ставить ще одне запитання: «Як перейти від воління до належності?» [2, с. 195] – і тут ми можемо звільнитися від нормативного навантаження, застосувавши розуміння політики як діяльності, оформленої у межах правових норм.

Американська дослідниця І. М. Янг також послуговується категоріями філософського аналізу у визначенні політичної відповідальності. Останню вона

визначає як «обов'язок окремих людей виголошувати публічні заяви про дії та події, які впливають на широке коло людей, і спроби організувати колективні дії так, щоб запобігти масовій шкоді або сприяти інституційним змінам на краще» [14, р. 76]. Таке визначення можна вважати надто широким, оскільки наділені характеристиками політичної відповідальності тут є не лише особи або інститути, які безпосередньо реалізують політичну владу, а й усе суспільство в цілому: політична відповідальність є розподіленою відповідальністю за справедливість [14, р. 147]. Відтак, саме громадяни як суб'єкти політичної відповідальності повинні виробляти відповідні вимоги до держав та міждержавних об'єднань і основним змістом таких вимог має бути обмеження можливості наділених владою акторів розробляти такий політичний курс, який не сприятиме добробуту менш привілейованих верств населення. Так, політична відповідальність може бути реалізована у формі критики, організованих протестів, обурення та публічного тиску [14, р. 151].

Серед недоліків такого підходу можна визначити, по–перше, акцент на громадянському суспільстві як основному джерелі політичної відповідальності, що не може повністю охопити та пояснити відносини відповідальності у соціально–політичній сфері; по–друге, це тягне за собою проблему відсутності чітких механізмів реалізації політичної відповідальності: наведені приклади є лише окремими проявами політичної поведінки, що можуть виявлятися як у інституціоналізованій, так і позаінституціоналізованій формі.

Окремим аспектом досліджень зарубіжних науковців є визначення особливостей політичної відповідальності з огляду на моральні норми. Так, за Д. Ф. Томпсоном, відповідальність у сфері політичних відносин варто розглядати у контексті інституційної етики – тобто таких правил поведінки, які розробляють для певних соціальних систем [3, с. 81]. Сама інституційна етика «виникає з необхідності встановлювати стандарти безособових відносин між людьми, які ніколи не зустрінуться, і прагне зробити інститути кращими, зробивши їх лідерів більш підзвітними» [13, р. 4]. Даний підхід включає в себе такі ключові особливості. По–перше, відповідальність посадових осіб тут досліджена як «демократична відповідальність»: всі наділені повноваженнями посадові особи визнають, що вони приймають рішення, які стосуються політичного інституту в цілому, а також розробляють обґрунтування для своїх рішень [13, р. 5]. По–друге, відповідальність є не просто ритуалом, а передбачає настання певних негативних санкцій (у моральному розрізі) – таких, як громадський осуд. По–третє, демократична відповідальність хоч і не відкидає значення колективної відповідальності, проте за основу бере індивідуальний аспект відповідальності, оскільки основним моральним агентом вважається саме наділений правами та обов'язками індивід, який усвідомлює сенс та наслідки своєї політичної діяльності та повинен свідомо дотримуватися встановлених норм та правил політичного життя. До того ж, сам фокус відповідальності, на думку Д. Ф. Томпсона, має бути розширений. Посадовець має нести відповідальність не лише за свою діяльність або бездіяльність у закріпленій за ним сфері відання, а й за інституційні умови, в яких така діяльність здійснюється

– відтак, наділена владними повноваженнями особа є повноправним суб'єктом суспільно–політичних змін, та має бути відповідальною за встановлений політичний курс в цілому. Визначення відповідальності у контексті інституційної етики є комплексним з огляду на те, що воно тяжіє не лише до аналізу політики через норми моралі або філософські доктрини, а й поєднує їх із інституціональними нормами, тобто формалізованими правилами поведінки.

У зарубіжній політичній науці поруч із нормативним склався й інший підхід до дослідження політичної відповідальності, який умовно можна назвати емпіричним, оскільки його представники акцентують увагу скоріше на необхідності вивчення конкретних проявів реалізації політичної відповідальності, аніж на визначенні ціннісно–етичного навантаження відносин відповідальності у політиці. Варто зауважити, що у даному контексті зарубіжні політологи зазвичай вживають поняття «accountability» (що зазвичай з англійської мови перекладається як «підзвітність»), а не безпосередньо «responsibility» як «відповідальність». З цього приводу іспанський дослідник М. С. де Діос зазначає, що в англійській мові є синонімічний ряд, що включає в себе практично однакові за змістом поняття: «accountability», «answerability», «responsibility». Він також зауважує, що «політична відповідальність» є класичним концептом, у той час, як «політична підзвітність» позначає більш сучасне у політичній науці поняття.

Якщо в межах класичного підходу до політичної відповідальності центром дослідження були формальні правові засади парламентського контролю та політичної відповідальності уряду, нинішній підхід до політичної відповідальності виходить із аналізу процесу прийняття рішень, оцінки ефективності прийняття рішень, розгляду якості демократії у відповідності до точних показників, тощо. Іншими словами, мова йде про емпіричне розуміння функціонування демократичних інститутів [5, р. 145]. Також М. С. де Діос характеризує сучасний підхід до дослідження політичної відповідальності як такий, що є міцно закріпленим у концепції демократії: з одного боку, як делегування повноважень громадянами та, з іншого боку, обов'язок звітувати щодо реалізації цих повноважень відповідними політичними інститутами. Такому переходу від класичного до сучасного етапу у дослідженні питань політичної відповідальності сприяв розвиток транзитології, та, зокрема, теорії демократичної консолідації. Відтак, провідні дослідники у цій галузі Г. О'Донелл, А. Шедлер, Ф. Шміттер та ін. використовують у своїх працях поняття «accountability» з метою розкриття конкретних інструментів відповідальності провідних політичних інститутів.

У той же час Дж. Р. Харлі наголошує на необхідності визначення відповідальності та підзвітності як окремих категорій аналізу. «Відповідальність означає наділення певними правами і повноваженнями і визначає сферу діяльності, у межах якої виборна або не виборна посадова особа має право діяти» [6, р. 127]. Підзвітність є супутньою до відповідальності і передбачає, що, по–перше, посадова особа повинна інформувати та пояснювати, наскільки успішно було виконано її обов'язки або владні повноваження; по–друге, передбачає прийняття особистих наслідків або санкцій стосовно проблем, яких можна було уникнути або які

не були виправлені своєчасно [6, р. 127–128]. Відтак, відповідальність тут означає лише факт наділення правами та обов'язками, коли настання негативних наслідків для суб'єктів політичної діяльності у разі невиконання або неналежного виконання таких прав і обов'язків видається можливим у контексті підзвітності. Також необхідно зауважити, що політична підзвітність як окрема категорія політичного аналізу в українській політичній науці не є дослідженою на належному рівні. Відповідно, можна погодитися із вищенаведеною тезою М. С. де Діоса, що відповідальність та підзвітність у контексті політичних процесів належать до одного синонімічного ряду.

Витоки політичної відповідальності сягають давніх традицій наукових пошуків у історії політичної думки і є синтезом трьох фундаментальних традицій – ліберальної, республіканської та демократичної [8, р. 113]. Ліберальний аспект тут означає, що кожен індивід наділений правами, які ніхто, у тому числі і держава, не може відняти. Республіканська традиція спирається на визначення та захист суспільних інтересів, що є основою діяльності політиків, а також на те, що вся політична діяльність повинна здійснюватися в рамках закону. Демократичне начало передбачає участь громадян у політичному житті і можливість прийняття політичних рішень. Відтак, основна дилема основи політичної відповідальності тут сконцентрована навколо наступного питання: «як створити таку силу, яка б на ліберальний та республіканський манер протистояла зловживанням інших політичних сил і водночас поважала демократичну вимогу того, що управлінці ніколи не мають забувати, що вони зобов'язані своєю владою тим, ким вони управляють» [8, р. 124].

Політична відповідальність може бути визначена як «зв'язок між особами або (частіше) організаціями, в яких перші погоджуються інформувати останніх, зобов'язані пояснювати прийняті рішення та підкорятися будь–яким попередньо визначеним санкціям, які вони можуть застосувати» [11, р. 47], і у подібному значенні політична відповідальність є ключем до розуміння сучасної представницької демократії. Ф. Шміттер також підкреслює, що для ефективної роботи політична відповідальність обов'язково має бути інституціоналізована – тобто втілена у відповідних політико–правових нормах. Політична відповідальність супроводжується здійсненням «асиметричної влади» (за висловом Ф. Шміттера), тобто суб'єкти політики наділені різним ступенем політичних повноважень, отже, з точки зору демократичної теорії, основним питанням тут є наступне (і за змістом аналогічне до окресленого вище за Г. О'Донеллом): «яким чином можна приборкати та використовувати примусову владу конкретних інститутів, що здійснюють передбачувану монополію на законне використання цієї влади над певним населенням і на певній території (іншими словами, над сучасною державою)?» [12, р. 4–5]. У такому розрізі, Ф. Шміттер пропонує визначення «загальної» демократії – «це режим або система влади, в якій правителі несуть відповідальність за свої дії перед громадянами, які діють опосередковано через конкуренцію та співпрацю своїх представників» [12, р. 2].

Отже, сутність механізмів політичної відповідальності у контексті сучасних представницьких

демократії може бути зведена до двох наступних особливостей. По–перше, посадові особи намагаються реагувати на волю більшості через те, що, якщо цього не відбудеться, то вони втратять свої місця. По–друге, політичні інститути ніколи не є ідеальними агентами; громадяни повинні бути готові до побічних витрат та стримувань, щоб зробити систему заохочення агентів (іншими словами, посадових осіб) ефективною [10, р. 148]. Згідно з А. Пшеворським, належне функціонування таких механізмів повинно бути притаманним сучасним демократичним режимам.

До того ж, демократичні перетворення вимагають нових форм затвердження політичної влади, визнання більшою частиною населення її правомірності. Так, саме «відповідальність забезпечує легітимність, оскільки постачає механізми процедурної справедливості та системи стримувань і противаг» [4, р. 33]. Це означає, що політична відповідальність постає необхідною умовою сучасної демократії як на рівні відносин громадянського суспільства і держави (у формі виборів та референдуму), так і в системі вищих органів державної влади, де інститути політичної відповідальності є ключовими елементами системи стримувань і противаг як інструменти обмеження і урівноваження гілок влади.

Відповідальність також є однією із процедурних якостей, що мають лежати в основі емпіричного аналізу демократії. Л. Морліно і Л.–Г. Карлі у дослідженні «Як оцінювати демократію. Які варіанти існують.» вказують, що відповідно до цього, можна виокремити два різновиди відповідальності: по–перше, це виборча відповідальність, по–друге, міжінституціональна відповідальність [7, р. 10].

«Виборча відповідальність – це така відповідальність, за якої виборці можуть висувати вимоги виборній посадовій особі. Іншими словами, це те, що можна вимагати від конкретної особи або органу в світлі конкретних дій. Виборча відповідальність має періодичний характер: вона залежить від різних національних, місцевих та наднаціональних (за наявності) виборів. Виборець приймає рішення і винагороджує чинного кандидата або список кандидатів своїм голосом «за» – або карає їх, проголосувавши за іншого кандидата, утримавшись чи анулювавши голосування» [7, р. 14]. Отже, виборча відповідальність фактично уособлює інститути політичної відповідальності на рівні взаємовідносин громадянського суспільства і держави. До того ж, даний вид відповідальності у своєму формальну вираженні обмежений лише інститутом виборів (як місцевих і національних, так і наднаціональних). Єдиним суб'єктом, що виступає критерієм відповідності діяльності політичних інститутів висунутим до них вимогам, є виборець.

«Міжінституціональна відповідальність – це відповідальність керівних осіб щодо інших установ або діючих об'єктів в рамках досвіду і влади з метою контролю поведінки останніх. На відміну від виборчої відповідальності, об'єкти є здебільшого політично рівноправними. Міжінституціональна відповідальність є відносно безперервною, формальною або, в значній мірі, формалізованою згідно із законом» [7, р. 14]. Також визначено і коло суб'єктів, уповноважених здійснювати вказаний вид контролю: окрім вищих органів державної влади – уряду, парламенту, суду, сюди належать також

політичні партії, що перебувають поза парламентською діяльністю, засоби масової інформації, різноманітні асоціації, союзи, профспілки, тощо [7, р. 14–15]. Такий вид відповідальності включає в себе форми реалізації політичної відповідальності і у системі вищих органів державної влади, і на місцевому рівні, і також розвинуте громадянське суспільство, представлене сильними та впливовими об'єднаннями.

Отже, Л. Морліно і Л.–Г. Карлі визначають політичну відповідальність як одну із якостей, що має бути іманентно притаманною демократичному політичному режиму, поруч із верховенством закону, участю, конкуренцією, реагуванням на потреби громадян і громадянського суспільства, а також поширенням свобод і утвердженням політичної, соціальної та економічної рівності [7, р. 10]. Відтак, прослідковується необхідність подальшого вивчення політичної відповідальності у контексті поширення демократичних практик у світі.

Провідний теоретик неонституціоналізму у політичній науці визначає відповідальність як одну із умов політичного порядку у широкому значенні [9, р. 113]. Так, політичний порядок дослідник пояснює як певний інституційний механізм розподілу влади, повноважень, інформації та відповідальності. Основна проблема полягає в тому, що в кожній окремій державі спостерігається різний рівень інституціоналізації політичного порядку або його елементів. Відтак, Дж. Олсен пропонує визначати політику відповідальності через такі аспекти політичного порядку, як політичну асоціацію (кордони політичних утворень, які належать до «народу», колективну ідентичність), політичну організацію (включає законні ролі, правила та ресурси) і політичне агентство (визначає, які індивідуальні дії, мотиви та ресурси в різних інституційних контекстах є законними та загальноприйнятими). Перевагою даного підходу є те, що видається можливим прослідкувати особливості політичної відповідальності не лише в межах національних держав, а й сучасних міждержавних об'єднань, які представляють собою такий політичний порядок за Дж. Олсеном.

Отже, у межах зарубіжної політичної науки можна виокремити два аспекти дослідження відповідальності у сфері політики: нормативний та емпіричний. Нормативний підхід намагається дати відповідь на питання, пов'язані із морально–етичним навантаженням діяльності політичних акторів, їх співвіднесення із загальноприйнятими у суспільстві моральними нормами або ж відповідальністю громадянського суспільства за політичний курс. Можна сказати, що у такий спосіб дослідники звертаються до поняття морально–політичної відповідальності, що є предметом політичної філософії або етики. Згідно з емпіричним підходом, здійснюється аналіз політико–правових норм та встановлюється їхнє значення у функціонуванні інститутів безпосередньо політичної відповідальності. Основна увага дослідників тут сконцентрована навколо питань сутності та витоків політичної відповідальності, окремих її механізмів як у країнах із стабільним демократичним режимом, так і таких, що знаходяться на стадії демократичних перетворень, а також обґрунтування політичної відповідальності як однієї із основ сучасної демократії. Подібні висновки актуалізують необхідність подальшого дослідження політичної відповідальності

у контексті зарубіжної політичної думки. Так, більш детального вивчення потребують виокремлені підходи до концептуалізації політичної відповідальності, що відображають провідні аспекти сучасної зарубіжної політичної практики.

Список використаних джерел

1. Антоненко, А.О., 2011. 'Підходи до тлумачення політичної відповідальності', *Наукові записки НаУКМА*, т.121, с.8–12. // Антоненко, А.О., 2011. 'Pidhody do tлумachennja politychnoi' vidpovidal'nosti (Approaches to the interpretation of political responsibility)', *Naukovi zapysky NaUKMA*, t.121, s.8–12.
2. Йонас, Г., 2001. 'Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації', Київ: *Лібра*. // Jonas, G., 2001. 'Pryncyp vidpovidal'nosti. U poshukah etyky dlja tehnologichnoi' cyvilizacii' (The principle of responsibility. In search of ethics for technological civilization)', Kyi'v: *Libra*.
3. Разин, А.В., 2017. 'Исторические формы морали и современная этика', *Философия и общество*, 1 (82), с.61–91. // Razin, AV., 2017. 'Istoricheskie formy morali i sovremennaja jetika (Historical forms of morality and modern ethics)', *Filosofija i obshhestvo*, 1 (82), s.61–91.
4. Bovens, M., and Wille, A., 2017. 'Diploma democracy: The rise of deputy meritocracy', Oxford: *Oxford University Press*.
5. de Dios, MS. 2006. 'Nueva perspectiva de la responsabilidad política: la teoría de la agencia', *Revista de las Cortes Generales*, 67, p.139–181.
6. Hurlay, JR., 2006. 'Responsibility, accountability and the role of deputy ministers in the government of Canada', *In Linkages: Responsibilities and accountabilities*, vol.3, p.115–155.
7. Morlino, L., and Carli, L., 2014. 'How to Assess a Democracy. What Alternatives', In: *National Research University Higher School of Economics, XV April International Academic Conference on Economic and Social Development*. Moscow, April 1–4, 2014, Moscow: *Higher School of Economics Publ. House*.
8. O'Donnell, GA., 1998. 'Horizontal accountability in new democracies', *Journal of democracy*, 9 (3), p.112–126.
9. Olsen, JP., 2017. 'Democratic accountability and the terms of political order', *European Political Science Review*, 9 (4), p.519–537.
10. Przeworski, A., 2010. 'Democracy and the limits of self-government', Cambridge: *Cambridge University Press*.
11. Schmitter, PC., 2004. 'The ambiguous virtues of accountability', *Journal of democracy*, 15 (4), p.47–60.
12. Schmitter, PC., 2007. 'Political Accountability in 'Real-Existing' Democracies: Meaning and Mechanisms'. [online] European University Institute. Available at <https://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/PCSPoliticalAccountabilityJan07.pdf> [Дата звернення 21 серпень 2018].
13. Thompson, DF., 2005. 'Restoring responsibility: ethics in government, business, and healthcare', Cambridge: *Cambridge University Press*.
14. Young, IM., 2010. 'Responsibility for justice', Oxford: *Oxford University Press*.

Tkach B. A., postgraduate student of the Department of Political Sciences, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine, Kyiv), bella.tkach@gmail.com

The features of political responsibility research in modern foreign political science

The key features of political responsibility research in modern foreign political science are analyzed. The main theoretic approaches to political responsibility are singled out. The concept of political responsibility is defined according to the works of foreign political scientists, and the correlation between political responsibility and accountability is determined.

Keywords: political responsibility, moral political responsibility, political accountability, democracy, institutes of political responsibility.

* * *

УДК 323.1(477):342.6

Червеняк К. Т.,

аспірантка, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» (Україна, Ужгород), krystyna.cherveniak@uzhnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-0501-6779>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Метою статті є комплексний аналіз розвитку системи політичних інститутів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики в Україні. Дослідження базуються на огляді робіт українських науковців з цього питання та відповідних законодавчих актів нашої держави.

З'ясовано, що політичні інститути на рівні центральних органів влади у цій сфері пройшли довгий шлях змін, які не завжди вели до удосконалення. На сучасному етапі основним недоліком їх розвитку є відсутність окремого центрального органу державної виконавчої влади з питань етнонаціональної політики.

Ключові слова: політичний інститут, інституційне забезпечення, державна етнонаціональна політика, центральний орган влади, система органів влади.

Основи нормативно-правового та інституційного забезпечення державної етнонаціональної політики були закладені в Україні на початку державотворення. Було прийнято основні нормативно-правові акти (Закон «Про національні меншини в Україні»), ратифіковано міжнародні документи (Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин), створено органи управління, які регулювали державну політику у відповідній сфері. Проте з 2000–х рр. можна говорити про відставання державної етнонаціональної політики від основних вимог часу, що на сучасному етапі виявляється у застарілості нормативно-правової бази, відсутності загальної стратегії державної етнонаціональної політики і несформованості відповідних спеціалізованих інститутів для її реалізації на різних рівнях державного управління.

Ці проблеми знайшли відображення у дослідженнях українських науковців. Проте найчастіше такі розвідки стосувалися саме пропозицій щодо удосконалення законодавчої бази етнонаціональної політики. Подібний аналіз проводився такими науковцями як О. Васильченко, В. Коцуром, О. Липчук тощо. Набагато рідше дослідники торкалися проблеми інституційного забезпечення державної етнонаціональної політики. Вказана проблематика актуалізувалася у роботах В. Котигоренка, Н. Підбережника, С. Тимофеева та В. Андріяш. Проте, на нашу думку, розробка цього питання в українській політичній науці все ж є недостатньою, як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівні. Натомість потреба у такому дослідженні актуалізувалася необхідністю вироблення ефективних механізмів управління етнополітичними процесами в умовах викликів, що постали перед Україною після анексії Криму та початку російсько-української війни на Донбасі.

Мета дослідження – комплексний аналіз еволюції та сучасного розвитку системи інститутів, що забезпечують реалізацію державної етнонаціональної політики на загальнонаціональному рівні.

Перш за все, потрібно вказати на те, що саме розуміється під терміном «державна етнонаціональна політика». Український науковець Ю. Куц розуміє термін «етнонаціональна політика» як діяльність суб'єктів